

# Motion till riksdagen

1988/89:U523

av Karl-Göran Biörsmark m.fl. (fp)

Eritreas rätt till självbestämmande

---

Eritrea utgör idag Etiopiens nordligaste provins belägen längs Röda havskusten från Sudan i nordväst till Djibouti i sydost. I Eritrea är befolkningen uppdelad i ungefär hälften kristna, huvudsakligen bosatta i höglandsområdet, och hälften muslimer, huvudsakligen bosatta i låglandsområdet vid kusten.

Det är svårt att klarlägga Eritreas historiska band med Etiopien. Vissa perioder har de säkert existerat. Det kan dock i hög grad diskuteras hur omfattande dessa etiopiska eller rättare sagt amhariska band var under förkolonial tid. Turkar och egyptier har under senare århundraden mer eller mindre behärskat Eritreaområdet. Amharernas expansion under andra hälften av 1800-talet kom att sammanfalla med Italiens koloniala framstötter.

Italien upprättade 1883 den italienska kolonin Eritrea i området längs Röda havskusten. Inte heller etniskt förelåg något samband mellan eritreaner och amharer. Däremot kan det sägas föreligga ett nära släktskap mellan den kristna eritreanska folkgruppen och det likaledes tigrinjatalande folket i den intilliggande Tigré-provinsen. Det torde därför vara svårt för dagens Etiopien att hävda några tyngre historiska band som skäl för den förda ockupationspolitiken.

Huruvida det förelåg någon eritreansk identitet vid tidpunkten för den italienska kolonisationen kan givetvis också diskuteras. Helt klart står emellertid att den utveckling som påbörjades i och med den italienska kolonisationspolitiken efterlämnat en sådan. När Storbritannien tog kontrollen över Eritrea 1941 var en eritreansk nationell identitet ett historiskt faktum.

Den brittiska administrationen varade till 1952. Frågan om de forna italienska koloniernas framtid behandlades av FN. En kommission bestående av representanter för Burma, Guatemala, Norge, Pakistan och Sydafrika tillsattes för att undersöka och framlägga förslag ifråga om Eritrea inför den femte generalförsamlingen. Representanterna i kommissionen kunde emellertid inte enas om Eritreas framtid. Etiopien under kejsar Haile Selassie ställde krav på Eritreas införlivande. Kampen mot Mussolini hade givit kejsaren mycket internationell goodwill som nu gav utdelning.

På förslag av bl.a. USA lades fram ett förslag till resolution inför generalförsamlingen 1950 med förslag på en federationslösning. Förslaget tillgodosåg de etiopiska önskemålen, som bl.a. grundades av ett behov att nå ut till hamnarna vid Röda havskusten. Etiopien var vid denna tid en av USA:s viktiga allierade i den ännu föga avkoloniserade tredje världen. Afrikas Horn utgör ett viktigt strategiskt område i världspolitiken. Mot förslaget och för eritreanskt oberoende agerade bl.a. Sovjetunionen, Polen och det muslimska Pakistan.

Med röstsiffrorna 46 för, 10 emot och 4 nedlagda ( däribland Sverige) antog generalförsamlingen resolutionen (UNGA Res 390 (V) 2 december 1950), som innebar att "Eritrea shall constitute an autonomous unit federated with Ethiopia under the sovereignty of the Ethiopian Crown". I resolutionen stod det vidare, att "The jurisdiction of the Federal Government shall extend to the following matters: defence, foreign affairs, currency and finance, foreign and interstate commerce and external and interstate communication, including ports."

Federationen genomfördes formellt den 11 september 1952, sedan ett eritreanskt parlament hade valts. Beslutet om federation hade inte förankring i alla grupper. Visst motstånd och förespråkare för självständighet fanns redan då, främst på muslimskt håll. Förmodligen accepterades federationstanken av en majoritet av eritreanerna. Redan efter beslutet 1952 begav sig åtskilliga politiska ledare i exil och då främst till Kairo. Sammanstötningar mellan etiopiska arméenheter ledde till de första flyktingströmmarna till Sudan.

Eritreaprovinsen kom ganska snart efter federationen att få vidkännas ekonomiska bakslag. En viss etiopisering av förvaltningskåren genomfördes genom inflyttning från Etiopien. Tedla Bairu, kristen ledare för Unionistpartiet och den första premiärministern i Eritrea 1952, kom snart i konflikt med den etiopiska ledningen och avgick i protest 1955.

I valen till det regionala parlamentet i Eritrea 1956 och 1960 förekom omfattande övergrepp och valfusk, vilket ledde till att församlingen snart kom att intaga en följsam linje mot den etiopiska centralregeringen. All opposition förföljdes och rensades ut ur parlamentet. Mot bakgrund av denna utveckling skall ses att församlingens slutliga accepterande 1962 av Eritreas införlivande med Etiopien skedde under säregna former och efter direkta hot mot deputerade. Federationen Eritrea-Etiopien blev således endast tio år gammal. Införlivandet med Etiopien skedde helt i strid med FN:s beslut och folkrättsliga principer. Några protester från FN eller omvärlden förekom dock inte.

Federationen urgröptes genom svek, hot och terror från etiopisk sida. Det fullständiga införlivandet med Etiopien 1962 hade säkerligen inget stöd bland eritreaner och genomfördes utan att dessa hade någon möjlighet att påverka processen. Många som 1952 accepterade eller rent av förespråkade federationstanken, som t.ex. den förste premiärministern i Eritrea 1952 Tedla Bairu, hade vid det laget tagit ställning mot. Därur uppstod den första befrielse rörelsen ELF.

Den väpnade motståndskampen utvecklades successivt och bekämpades av den etiopiska armén. Etiopien är en mångnationell stat, som centralt domineras av de kristna amharerna. Under Haile Selassies far och även under Haile Selassie själv skapades en viss statlig enhet. Landet är dock en krutdurk, som hotar att sprängas i flera bitar, om någon tillåts bryta sig loss. Därmed den närmast dogmatiska vägran från varje etiopisk ledare att ens förhandla med företrädare för eritreanerna. Mengistu, som dock själv ej är amhar, kom till makten genom att störta den första generationen av militära ledare efter 1975 års revolution. Generalsskiktet uttalade viss benägenhet att diskutera autonomi för Eritrea. Det blev dess fall.

1970 skapades Eritrean People's Liberation Front (EPLF), som är religiöst neutralt, men i vilket kristna eritreaner sågs dominera. EPLF-ledarna var en yngre generation än de som ledde ELF. EPLF har haft mer aktivitet inne i Eritrea och är idag helt dominerande där. Vid sin senaste kongress 1987 antogs ett nytt program för EPLF som understryker värdet och behovet av politisk pluralism i ett framtida fritt Eritrea. Det är en markant attitydförändring som skett. Den förklaras av de erfarenheter som kunnat dras av andra befrielseströrelsers erfarenheter före och efter befrielsen.

Sedan Mengistu tog över makten 1977 och fick militärt sovjetiskt och kubanskt stöd har bekämpandet av den eritreanska befrielsekampen ständigt intensifierats. Vågor av militära offensiver mot Eritrea har genomförts. Ingen har lyckats, utan den etiopiska armén har varje gång kört fast. Etiopierna kontrollerar omväxlande fler eller färre av de strategiskt viktiga städerna inklusive den för Etiopien livsnödvändiga hamnen i Asmara. Landsbygden kontrolleras av EPLF liksom stora delar av vägnätet. Utanför städerna genomför den etiopiska armén och flygvapnet terroraktioner som starkt bidrar till förödelse, förstörelse, svält och armod.

1980 uttalade sig EPLF för en lösning av konflikten, där det eritreanska folket i val under internationell kontroll skulle få bestämma självt över sin framtid. Alternativet skulle vara fullständigt oberoende, någon form av federation med Etiopien eller fullständig integration med Etiopien. Detta har förkastats av Etiopien, som infört en s.k. regional autonomi som man själv utformat. Nyligen har den etiopiska regeringen börjat diskutera en uppdelning av Eritrea i två skilda delar. Även detta förkastas av den eritreanska befrielseströrelsen, som hänvisar till sitt förslag om en lösning genom folkomröstning.

Det senaste året har utvecklingen gått snabbt. Moralen tycks bli allt lägre inom den etiopiska armén, som mobiliserats bland fattiga bönder från andra delar av den etiopiska landsbygden och som saknar varje förståelse för krigföringens motiv. De vet bara att deras kvarlämnade familjer kanske svälter i deras frånvaro.

I februari 1988 lät Mengistu avrätta ett antal ur den högsta militära ledningen i Eritrea för att den uttryckt tvivelsmål om möjligheten att vinna kriget mot eritreanerna. Situationen påminner om den i den portugisiska kolonialarmén strax före revolutionen 1975 i Lissabon.

I mars erövrade EPLF flera strategiskt viktiga städer från den etiopiska armén som tycks ha flytt hals över huvud i ren panik. Ca en tredjedel av den etiopiska armén i Eritrea oskadliggjordes. Det finns uppgifter om att framgångarna delvis förklaras av förräderi i den högsta militära ledningen i Eritrea, som en följd av februarihändelserna.

Vårens händelser pekar på möjligheten av stora förändringar. EPLF är nu så starkt att det kan slå till militärt var som helst i Eritrea. Samarbetet med TPLF i Tigré fungerar också ganska väl och utgör en ytterligare belastning för den etiopiska armén. Mengistu lät förklara att alla utländska hjälpaktiviteter i området skulle upphöra. Samtidigt slöts fred med Somalia och nya mobiliseringar ägde rum. Uppenbarligen tänkte sig Mengistu att på nytt tåga mot Eritrea. Som vanligt finns det anledning att vänta en ny desperat etiopisk offensiv på vårvintern 1989.

För Mengistu är situationen prekär. Han har vägrat förhandla med någon som har anspråk på förändringar. Militärt är situationen allvarlig och det sovjetiska stödet verkar inte längre särskilt helhjärtat. Förlorar Mengistu slaget om Eritrea, är risken stor att Mengistu faller. Motståndet mot den nuvarande regimen i Addis Abeba är stort överallt i Etiopien. Mycket talar också för att det är enda möjligheten till en regimförändring som på något avgörande sätt skulle kunna förbättra de politiska och ekonomiska förhållandena i Etiopien. Krigströttheten är nu så stor i Etiopien att många tror att man skulle kunna acceptera en väsentligt ökad självständighet för Eritrea.

## Förslag till svenskt agerande

Sverige bör nu uttryckligen erkänna det eritreanska folkets rätt till självbestämmande. Konflikten kan endast få en bestående lösning i fred och samarbete mellan de berörda folken om det eritreanska folkets rätt till självbestämmande erkännes. Folket i Eritrea måste garanteras möjligheten att genom folkomröstning ta ställning till formerna för sin framtid. Avvecklingen av federationen 1962 skedde i strid med det eritreanska folkets önskan och i strid med andan i 1950 års FN-beslut och folkrätten. Utvecklingen från 1952 med urgröpningen av federationen, från 1962 med införlivande och begynnande befrielsekamp och från 1977 med en allt våldsammare terrorkrigföring samt från den etiopiska armén, har gjort den folkliga uppslutningen bakom befrielsekampen närmast total.

Ett aktivt svenskt agerande bör komma till stånd för att åstadkomma eld upphör-förhandlingar och en fredlig lösning med omfattande svenskt stöd till återuppbyggnaden. Regeringen har varit alltför angelägen om sina kvarvarande relationer till den etiopiska regimen för att kunna gå in och agera. Sverige anses därför av EPLF som en av de västregeringar som i praktiken stöder Etiopien mest.

Frågan bör åter resas i FN. Initiativ bör tagas till ett samlat nordiskt agerande i frågan. Här måste också klargöras, att konflikten om Eritrea inte är en i raden av gamla koloniala konflikter som Afrika ärvt. Tvärtom är det FN:s beslut 1950 och dess brist på handling när federationen 1962 bröts, som är orsaken. Vi har alltså som FN-stat, då och nu, en skyldighet att ta ställning.

Det här är således en konflikt som FN självt bidragit till. Det finns idag anledning anse att tiden är mogen för att aktualisera Eritrea-frågan i FN. Genom FN:s medverkan vid lösandet av konflikterna i Afghanistan, Iran-Irak och Västra Sahara har FN:s roll som medverkande till fredliga lösningar av konflikter åter aktiverats. Lägg därtill utvecklingen i Namibia. Om just denna konflikt, som FN i högre grad än någon av de andra bidragit till, skall hållas utanför FN vore obegripligt. Den svenska regeringen bör nu ta upp frågan om en fredlig lösning av kriget i Eritrea och det eritreanska folkets rätt till självbestämmande i FN.

Alla parter måste garantera internationella hjälpsändningar till den svältande befolkningen i alla områden. Svälten får inte utnyttjas som vapen

eller för förtäckta militära aktiviteter. Varje attack på internationella hjälpsändningar är oacceptabel.

Mot. 1988/89  
U523

## Hemställan

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställer vi

1. att riksdagen som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om det eritreanska folkets rätt till självbestämmande,
2. att riksdagen som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om en lösning av konflikten genom att det eritreanska folket i internationellt övervakad folkomröstning får ta ställning till sin framtid,
3. att riksdagen som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om att åter resa frågan om Eritrea i FN,
4. att riksdagen som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om skyddet för internationella hjälpsändningar.

Stockholm den 25 januari 1989

*Karl-Göran Biörsmark (fp)*

*Ingemar Eliasson (fp)*

*Maria Leissner (fp)*

*Håkan Holmberg (fp)*

*Jan-Erik Wikström (fp)*